

Prof. dr hab. Barbara Okoń-Makowska
ul. J. Miklaszewskiego 1 m. 44
02-776 Warszawa
tel. +48 603079900
barbara.okon-makowska@chopin.edu.pl

Warszawa, 13 czerwca 2023 r.

RECENZJA

**dorobku artystycznego, dydaktycznego i naukowego
oraz wybranego dzieła artystycznego
w postępowaniu o nadanie pani dr Ewie Olejnik
stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie artystycznej sztuki
muzyczne**

Recenzję sporządziłam w związku z przekazaną mi przez Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej UMFC decyzją Rady Doskonałości Naukowej powierzającą mi to zadanie.

Opinię sformułowałam na podstawie oceny dzieła artystycznego oraz następujących dokumentów, które otrzymałam w formie elektronicznej: Autoreferatu i Wykazu osiągnięć artystycznych, dopełnionego zestawieniem otrzymanych nagród i wyborem recenzji prasowych dotyczących prac dr Ewy Olejnik.

Dokumentacja dostarczona przez Habilitantkę w sposób przejrzysty i jasny przedstawia jej aktywność i postawę twórczą, wyraziście rysując sylwetkę artystki wysoce świadomej warsztatu swojej podstawowej dziedziny – reżyserii dźwięku, znakomicie nim władającej, a także potrafiącej swą działalność osadzić w szerokim kontekście kulturotwórczym.

Autoreferat daje głęboki wgląd w kształtowanie się i stały rozwój artystycznej osobowości dr Ewy Olejnik. Proces ten został obszernie zrelacjonowany – od pierwszych fascynacji muzyką, poprzez kolejne, coraz bardziej świadome i konsekwentne wybory dróg edukacji, do zdefiniowania pryncypiów działalności zawodowej, harmonijnie łączącej aktywność muzyka – reżysera dźwięku, wydawcy, pedagoga, edukatora społecznego. Obszerny tekst przedstawia i komentuje również przebieg kariery zawodowej, wskazując na jej kluczowe momenty i najważniejsze dokonania, ujęte również w **Wykazie osiągnięć artystycznych**.

„Miałam szczęście do wspaniałych pedagogów” pisze Habilitantka, wymieniając liczne nazwiska ważnych dla niej nauczycieli i mistrzów; niezwykłym splotem przypadków są to wybitne osobowości, z większością których i ja miałam szczęście się zetknąć.

Zapewne ta deklarowana świadomość roli pedagoga – przewodnika na osobistej drodze do piękna i prawdy ukształtowała jedną ze znaczących aktywności pani

Olejniki – nauczycielki na różnych stopniach edukacji oraz popularyzatorki kultury wysokiej. Reżyseria dźwięku, stanowiąca jądro jej obecnej działalności, harmonijnie została włączona do tego nurtu, stwarzając możliwość przekazywania wartościowych treści w nowoczesnej, multimedialnej formie. Świadomość wagi takich działań, potrzeby oferowania młodym ludziom tekstów kultury we właściwy sposób, ma źródło zarówno w zdobytym przez dr Olejnik i uprawianym przez pewien czas zawodzie nauczycielki rytmiki, jak i w osobistych, rodzinnych doświadczeniach.

Z tych powodów, w 2005 roku, wraz z Beatą Wus założyła Akademię Rozwoju Wyobraźni BUKA, która obecnie, pod jej wyłącznym kierownictwem, działa jako Wydawnictwo BUKA Ewa Olejnik. To autorskie wydawnictwo audiobooków skierowanych do młodych odbiorców pozwala jej na efektywne łączenie wielu wysokich kompetencji, nabytych w trakcie rozległej tematycznie edukacji i zróżnicowanej praktyki zawodowej. Imponująca dbałość o każdy z aspektów wydawniczego dzieła – od samego wyboru tematów i materiału literackiego poczynając, przez pozyskanie znakomitych aktorów, autorów muzyki i subtelnej reżyserii warstwy dźwiękowej po wybitne walory wizualne książeczek stworzone przez świetnych grafików i projektantów – prowadzi do powstania edytorskich perełek. Ich wartość dla edukacji dzieci jest dostrzegana przez fachowe gremia oraz bezpośrednich adresatów audiobooków. Świadczą o tym rozliczne wyróżnienia i nagrody, pozytywne recenzje wydawnicze i prasowe, a także opinie czytelników/słuchaczy, ujęte w zestawieniach: **Nagrody i Recenzje osiągnięć artystycznych**. W chwili złożenia dokumentów habilitacyjnych katalog wydawnictwa BUKA obejmował 32 pozycje w trzech seriach wydawniczych, odpowiednio: „Mądre bajki” – 11, „Mity greckie” – 11, „Mistrzowie wyobraźni” – 9.

Ten bogaty dorobek nie wyczerpuje działalności kulturotwórczej BUKI. Instytucja ta prowadzi różnorodne akcje na rzecz edukacji kulturalnej najmłodszych: warsztaty, spotkania z twórcami, koncerty, jest partnerem przedsięwzięć poświęconych sztuce dzieci i dla dzieci. Uzasadniona zatem jest decyzja dr Olejnik, by jako jeden z elementów habilitacyjnego dzieła artystycznego przedstawić *Nasiona granatu z Opowieści z zaczarowanego lasu* Nathaniela Hawthorne’a, wydane w formie dwupłytkowego (2 CD) audiobooka z książką, stanowiące dziesiątą pozycję serii „Mity greckie”.

Mocnym akcentem refleksji Pani Olejnik nad swoją artystyczną drogą jest deklaracja traktowania reżyserii dźwięku jako dziedziny sztuki muzycznej, o właściwych tylko jej środkach wyrazu. W przekonujący i czytelny sposób wyklada dr Olejnik swoje artystyczne credo, ukształtowane w czasie studiów i doskonalone w trakcie intensywnej praktyki zawodowej. Fonografię uznaje Habilitantka za medium, w którym reżyseria dźwięku, jako sztuka muzyczna, przejawia się w sposób najczystszy. Doskonałym dowodem słuszności takiego podejścia jest obszerne przedstawienie przygotowań do nagrania i analiza procesu twórczego w trakcie nagrań utworów znajdujących się na płycie CD *Bogusław Schaeffer: Dialogues*. Album ten został wydany przez fundację Aurea Porta w koprodukcji z Bôłt Records, w 2019 roku (w katalogu na stronie wydawnictwa Bôłt podano datę późniejszą, luty 2020 roku – zapewne wtedy płyta pojawiła się w dystrybucji). Jest to kolejny (przez Autorkę zgłoszony jako pierwszy) element dzieła habilitacyjnego.

Inne fonograficzne, muzyczne osiągnięcia Pani Ewy Olejnik po uzyskaniu stopnia doktora, to 11 albumów CD z bardzo różnorodnym repertuarem, mieszczącym się

jednak w szerokiej kategorii muzyki poważnej, nagranych w rozmaitych lokacjach i zróżnicowanych pod względem aparatu wykonawczego.

Na uwagę zasługują również prace, które nie doczekały się publikacji na płytach, a stanowią niezwykle wartościowe osiągnięcia, jak np. autorska interpretacja *Epifory* Pawła Mykietyna, dokonana w ramach doktoratu, nagrania innych utworów tego wybitnego kompozytora, dokumentacja niezrównanych improwizacji fortepianowych Szabolcsa Esztényiego i wiele innych, razem ponad 20 pozycji, w tym 2 po doktoracie.

Ocena dzieła artystycznego

Jako osiągnięcie artystyczne, którego ocena może być podstawą przyznania stopnia doktora habilitowanego sztuki, dr Ewa Olejnik zgłosiła dwa dzieła, obrazujące dwa główne obszary jej działalności – fonografii muzycznej oraz twórczości w dziedzinie multimedialnych, gdyż tak określić można szeroki, autorski zakres kreacji dzieł publikowanych w formie audiobooków.

Pierwszym jest album CD: **Bogusław Schaeffer: *Dialogues***¹ wydany przez oficynę Bôlt Records w początkach 2020 roku, we współpracy z fundacją Aurea Porta, opiekującą się archiwum kompozytora. Zawiera premierowe nagrania pięciu utworów: czterech dla dwóch pianistów, jednego dla klawikordzisty z partią taśmy. Dobór repertuaru jest znakomity, atrakcyjny dla słuchacza i bardzo wymagający dla wszystkich wykonawców nagrania – pianistów oraz reżysera dźwięku. Kompozycje z dojrzałego okresu twórczości dzieli 30 lat i choć schaefferowski idiom jest w nich bardzo wyrazisty, to każde z tych obszernych dzieł stawia inne wyzwania, zgodnie z podstawowym postulatem twórcy, który w każdym kolejnym ze swoich licznych utworów starał się mierzyć z nowymi zadaniami muzycznymi. Młodzi pianiści pokazują tu prawdziwe mistrzostwo; niektóre z tych kompozycji miałam okazję słyszeć w ich wykonaniu „na żywo”, nagranie w pełni oddaje sprawiedliwość ich muzycznej kreacji. Jednocześnie fonograficzna postać tej jakże różnorodnej, choć pozornie zawężonej pod względem materiałowym muzyki (tylko instrumenty klawiszowe, głównie fortepian), pozwala wnikać w prawdziwe bogactwo niuansów kompozycji, uwypukla wyrafinowane brzmienia, harmonie, relacje czasowe; umieszcza muzyczną narrację w plastycznej przestrzeni, właściwej dla każdego z utworów, a jednocześnie spajającej cały płytowy projekt w estetyczną całość. Jest to dzieło zaiste godne rozpatrzenia, jako osiągnięcie w dyscyplinie artystycznej „sztuki muzyczne”, bowiem przede wszystkim muzycznym jest działanie reżysera dźwięku w przypadku omawianego nagrania.

¹ **Bogusław Schaeffer *Dialogues***

Maciej Piszek – fortepian, klawikord

Andrzej Karłow – fortepian

Ewa Olejnik – reżyseria dźwięku: nagranie, montaż, zgranie, mastering, współautorstwo taśmy w utworze *aSa*

1. *Dialogues pour deux pianos* (1996) 23:30

2. *Uneinigkeiten für zwei Klaviere (eins davon mikrotonal gestimmt)* (1988) 10:51

3. *aSa for clavichord solo* (1973) 15:12

4. *4 H / 1 P : music for piano: four hands – one piano* (1966) 08:39

5. *Koncert na 2 fortepiany: Allegro, Blues 1, Scherzo, Tango, Variants, Blues 2, Finale* (1951) 17:43

Szczegółowo opisany przez dr Ewę Olejnik proces pracy nad projektem ukazuje modelowy sposób podejścia do premierowego nagrania utworów. Gruntowna znajomość partytur, stylu kompozycji, wymagań wykonawczych, analiza zamysłów kompozytora i wykonawców leżą u podstaw sukcesu tego nagrania. Na tej wiedzy Pani Olejnik buduje osobistą, jakże przekonującą, fonograficzną wizję nagrywanej muzyki i dobiera właściwe środki do jej realizacji. Jest artystyczną partnerką wykonawców, a w utworze *aSa* – współautorką towarzyszącej klawikordowi taśmy. Omawiany album CD znam i bardzo cenię od czasów jego ukazania się w 2020 roku. Na jego wybitną wartość składają się wszystkie elementy – oryginalny repertuar, świetni, wirtuozowscy pianiści-kameraliści i znakomita, pozwalająca cieszyć się pełnią urody tej muzyki, reżyseria dźwięku. Jakość tego nagrania, wzbogacona o zawarty w Autoreferacie komentarz uzasadniający decyzje estetyczne a także o autorską relację z przebiegu prac, stanowi dobrą podstawę do ubiegania się o tytuł doktora habilitowanego sztuk muzycznych.

Audiobook: Nathaniel Hawthorne: *Opowieści z zaczarowanego lasu. Nasiona granatu* (seria „Mity greckie”, 2 CD z książką, polska premiera fonograficzna)²

Drugie z przedstawionych do oceny osiągnięć dotyczy szerzej pojmowanej sztuki reżyserii dźwięku, obejmującej zarówno aspekty muzyczne, jak i aktorskie; budowanie narracji literacko-dźwiękowej, operowanie przestrzenią, czasem i brzmieniem powiązane bardziej z estetyką słuchowiska i teatru, niż sztuki muzycznej. W tym projekcie dr Ewa Olejnik pełni różnorodne funkcje – jest projektodawczynią i producentką; reżyseruje aktora, redaguje, nagrywa i montuje tekst. Zamawia muzykę u wybranego kompozytora, nagrywa ją i wreszcie – jest autorką ostatecznego zgrania słowno-muzycznej całości. Poza działaniami związanymi ze sferą dźwięku nadzoruje również stronę wizualną i produkcyjną – omawiany audiobook – 2 płyty i książka z ilustracjami Józefa Wilkońa – wydany jest przez witrynę BUKA Ewy Olejnik.

Również ten projekt – w tym jego założenia, koncepcja i przebieg produkcji zostały obszernie omówione w Autoreferacie, skupię się zatem nad dźwiękowym komponentem przedsięwzięcia. Jak wspomniałam, takim dziełem rządzą inne prawa, niż klasycznym, fonograficznym nagraniem. Nadrzędną funkcję pełni właściwie aktorsko zinterpretowany tekst, nagrany w taki sposób, by przy zachowaniu wyrazistości i zrozumiałości brzmienie głosu tworzyło spójną z treścią atmosferę i ułatwiało immersję w opowiadaną historię. Nie na darmo w teatrze radiowym i w studiach dubbingowych cenionymi pracownikami są osoby wyspecjalizowane w obsadzie aktorskich ról granych wyłącznie głosem; przy braku możliwości stosowania przez aktorów innych środków wyrazu odpowiedni dobór wykonawców potrafiących świadomie operować głosem jest warunkiem sukcesu.

² **Nathaniel Hawthorne: *Opowieści z zaczarowanego lasu. Nasiona granatu***, seria Mity greckie, audiobook, 2 CD z książką

Krzysztof Tyniec – interpretacja aktorska

Maciej Rychły, Mateusz Rychły – kompozycja muzyki

Maciej Rychły – flet poprzeczny Bansuri, flety ukośne, gęśle kurpiowskie

Mateusz Rychły – mandolina oktawaowa, Śrupan (gitara sześciostunowa), gęśle kurpiowskie, grzechotka ceramiczna

Józef Wilkoń – ilustracje

Ewa Olejnik – reżyseria dźwięku (nagrania, edycja, zgranie, mastering), koncepcja i produkcja artystyczna

Obsadzenie w roli narratora Krzysztofa Tyńca taki sukces zapewniło. Aktor czyta dość trudno – pod wieloma względami – tekst lekko i naturalnie, w dobrym rytmie, z wyrazistą, lecz szczęśliwie nieprzesadną modulacją głosu, tak, jakby opowiadał bajkę własnemu dziecku. Opowieść jest długa, historia matki i córki obfituje w dramatyczne wydarzenia, ale spokojne i ciepłe brzmienie głosu oraz wciągająca narracja, wzmacniana w wybranych starannie miejscach dźwiękami instrumentów muzycznych pozwalają gładko płynąć akcji. Stworzenie takiej czasoprzestrzeni wymaga umiejętności kształtowania dużych form audialnych, opanowania sztuki pracy z tekstem i aktorem, zmysłu dramaturgii budowanej dźwiękiem, w tym biegłości w operowaniu rytmem, barwą, dynamiką i przestrzenią elementów zmiennego obrazu audialnego. W klasycznym audiobooku ilość i rodzaj środków dźwiękowych wydają się być ograniczone tylko do głosu aktora/lektora i ewentualnie muzyki. W omawianym dziele muzyka, specjalnie do tego projektu skomponowana, gra wieloraką rolę. Dłuższe fragmenty wprowadzają w nastrój opowieści, tworzą emocjonalną scenerię dźwiękową, komentują relacjonowane w tekście wydarzenia. Czasem wypełniają niezbędne przerwy w tekstowej narracji, pozostawiając przestrzeń do samodzielnej refleksji, ewokują wyobrażony klimat brzmieniowy antycznej Grecji. W kilku miejscach krótkie, pojedyncze motywy zgrabnie pełnią rolę quasi-efektów dźwiękowych, których przecież w tej konwencji nie ma i nie brakuje. To, co budzi moje największe uznanie w tym dziele, to wspaniałe wycucie formy, potoczyste operowanie czasem, wyrafinowane, eleganckie i wyważone użycie muzyki i dźwięków muzycznych, znakomita aura brzmieniowa całości. Wszystkie te zalety sprawiają, że choć w moich dziecięcych latach byłam wychowywana na *Mitologii* w wersji Parandowskiego, czuję do niej zrozumiały sentyment i nie zawsze mi odpowiada baśniowy styl Hawthorne'a, to z przyjemnością wysłuchałam recenzowanego audiobooka. Jest on bowiem dziełem artystki dźwięku wysokiej klasy, potrafiącej zapanować nad każdym elementem tworzonego przez nią dzieła. Zatem również to dokonanie uznaję za „zrealizowane oryginalne osiągnięcie [...] artystyczne” zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 c Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce.

Ocena dorobku dydaktycznego i naukowego.

Pani dr Ewa Olejnik jest kompetentnym i cenionym pedagogiem Wydziału Reżyserii Dźwięku. Jej metody dydaktyczne oraz przekazywany studentom kanon estetyczny stanowi twórczą kontynuację polskiej (a właściwie warszawskiej) szkoły fonograficznej, u mistrzów której pobierała nauki. Jest bowiem w trzecim pokoleniu, w prostej linii artystyczną spadkobierczynią legendarnej klasy prof. Antoniego Karużasa, którego osobowość, poglądy i prace wywarły ogromny wpływ na kolejne generacje reżyserów dźwięku. Zapewne z tego powodu, w opisach dotyczących sposobów pracy ze studentami, dr Olejnik kładzie nacisk na bezpośrednią relację typu mistrz – uczeń, przy czym mistrz, choć otwarty na dyskusję, musi być pewien wskazywanej drogi i towarzyszyć na niej adeptom sztuki. Dr Ewa Olejnik stosuje tę metodę z powodzeniem. Prowadzi przedmioty główne związane z fonografią na obu stopniach kształcenia, osiągając znakomite wyniki – jej studenci regularnie zdobywają nagrody i wyróżnienia na prestiżowych konkursach nagrań. Sprawuje opiekę nad dorocznymi publicznymi prezentacjami najlepszych prac studenckich, wspiera inicjatywy studenckiego Koła Naukowego, recenzuje prace magisterskie.

Jest autorką artykułu *Mykietyna inspiracje fonografią* opublikowanego w kwartalniku *Notatnik Teatralny*. Jako ekspertka ocen słuchowych brała udział w pracach badawczych prowadzonych przez Katedrę Akustyki Muzycznej i Multimediów nad oceną akustyki sal Opery Podlaskiej w Białymstoku, uczestniczy w bieżących pracach Katedry Reżyserii Dźwięku, ma duże zasługi w organizacji artystycznych imprez konsolidujących środowisko reżyserów dźwięku. Za pracę na rzecz Uczelni otrzymała Nagrodę Rektora.

Nie do przecenienia jest także jej interdyscyplinarna działalność na rzecz rozwoju kulturalnego i edukacji dzieci, bowiem w kreatywny sposób potrafi wykorzystać swój twórczy potencjał i wysokie artystyczne kwalifikacje, co znajduje wyraz w licznych nagrodach, zdobywanych przez jej dzieła adresowane do najmłodszych odbiorców.

KONKLUZJA

Na podstawie otrzymanej dokumentacji, osobistej wiedzy o osiągnięciach artystycznych i dydaktycznych Habilitantki oraz oceny przedstawionych przez nią dzieł artystycznych stwierdzam, że spełnia ona w pełni wymagania stawiane osobom kandydującym do stopnia doktora habilitowanego. Wniosuję zatem o nadanie dr Ewie Olejnik stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie sztuki muzyczne.

